

INVENTARISATIE
KARAKTERISTIEKE PANDEN

in

NIJVERDAL

Cees Grit, stedenbouwkundige
januari 2014

Het rechter pand is Grotestraat 37. Het linker pand is geloopt in verband met de doorbraak naar de Constantijnstraat.

INHOUD

Aanleiding	5
Inventarisatie vanuit context	5
De ruimtelijke context van Nijverdal	5
 Gebiedsindeling	 7
 Gebied 1	 8
 Individuele panden	 10

Historische kaart Nijverdal 1849

Aanleiding

In het bestemmingsplan Centrum Nijverdal 2014 wordt voor karakteristieke panden een beschermende regeling getroffen. Die houdt in dat de stedenbouwkundige samenhang en de bestaande hoofdvorm van de gebouwen moeten worden gehandhaafd. Dit is geregeld met de aanduiding 'Karakteristiek' en is gericht op het behoud van de karakteristieke uitstraling. Die wordt bepaald door de vorm, bouwvolume en ligging van de bebouwing op de bouwpercelen, ensembles van woningen met eigen typisch tijdgebonden vormgeving, dan wel de open ruimten en/of de inrichting van tuinen en erven.

Panden met de aanduiding 'Karakteristiek' hebben een cultuurhistorische en/of ruimtelijke betekenis voor het dorpsgebied, bepaald door de hoofdvorm en de situering van de panden en de bouwperiode. Het gaat hierbij om onder andere kenmerkende voormalige boerderijtjes, arbeiderswoningen, beeldbepalende (grotere) woonhuizen uit bijvoorbeeld de dertiger jaren, die mede het "geheugen" van het dorp bepalen. In veel situaties is de ruimtelijke samenhang van de bebouwing en de situering in de karakteristieke structuur van belang.

Inventarisatie vanuit context

Ter inventarisatie zijn de betreffende panden bezocht en in eerste instantie beoordeeld op hun onderlinge stedenbouwkundige samenhang, die op zijn beurt geïnterpreteerd moet worden vanuit de grotere ruimtelijke context van het dorp, zijn ontstaansgeschiedenis en de daaruit voortvloeiende dorpsplattegrond. Indien er geen sprake is van een waardevol samenhangend gebied kan een individueel pand toch een karakteristieke waarde vertegenwoordigen. In zijn omgeving is zo een pand een herkenningspunt, dat op die manier betekenis geeft aan een plek. Het is niet alleen een pand dat opvalt door zijn vorm, ligging et cetera maar zegt ook vaak iets over het verleden. In een lint met modernere woningen herinnert een oud boerderijtje aan de oorspronkelijk agrarische functie van een perceel.

Op die manier onderscheiden we twee categorieën panden:

1. Panden in een samenhangend gebied;
2. Individuele panden.

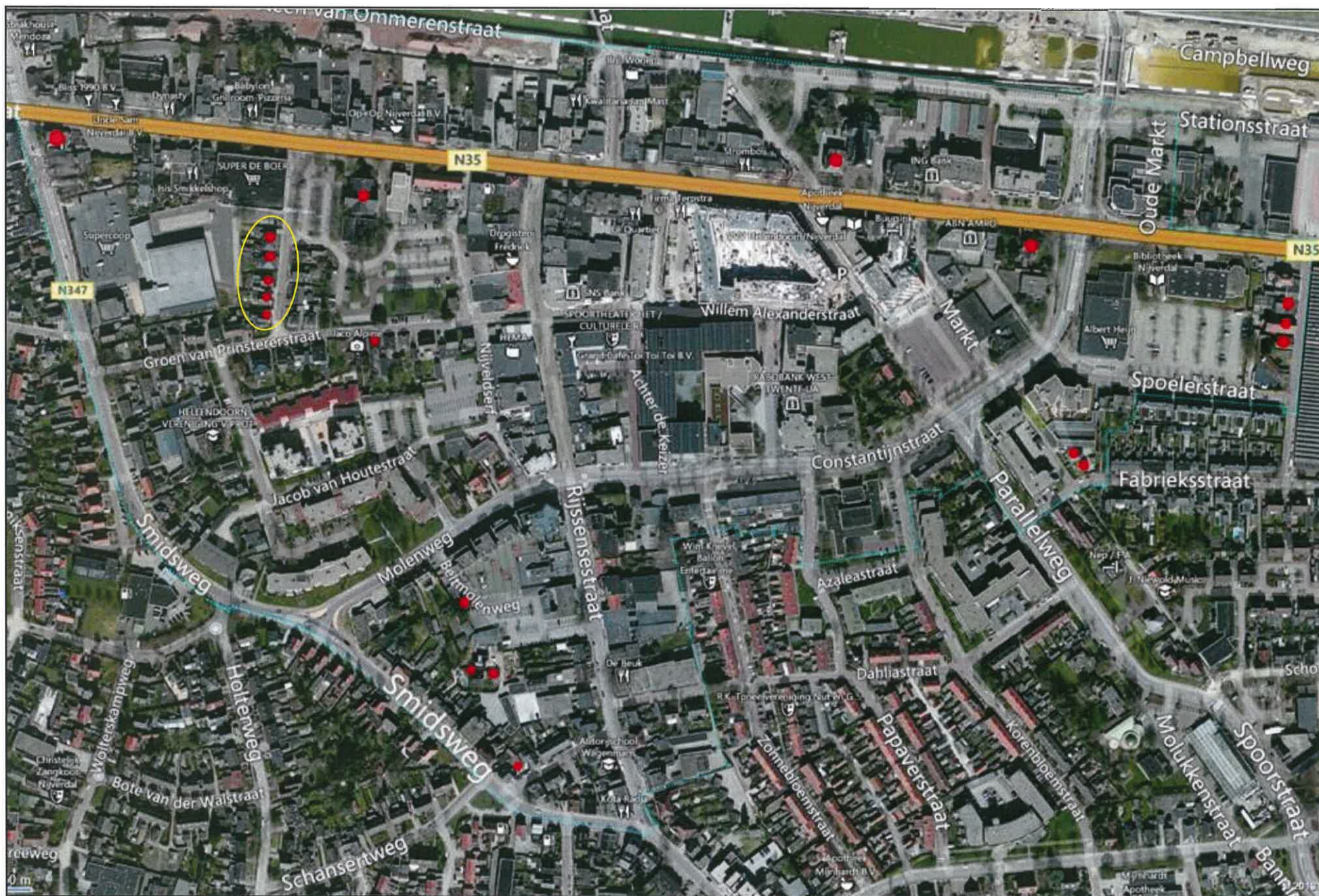
Bij de inventarisatie is gebleken dat een aantal panden in de kern van Nijverdal weliswaar niet op de lijst van te inventariseren panden stonden, maar wel een behoudenswaardige karakteristieke waarde vertegenwoordigen. Die panden zijn toegevoegd aan dit inventariatieverslag.

De ruimtelijke context van Nijverdal

Nijverdal is ontstaan in het overgangsgebied tussen de Sallandse Heuvelrug en het beekdal van de Regge. Dit dekzandgebied bestond waarschijnlijk uit een serie (gordel)dekzandruggen, die in de prehistorie een aantrekkelijke vestigingsplaats voor de mens vormde. Bekend is dat Nijverdal is voortgekomen uit het esdorp Noetsele. Nijverdal is rond 1811 begonnen te groeien door opkomst van de textielindustrie.

Het centrum omvat thans een vijftal stedenbouwkundige hoofdelementen:

1. Langs de Grotestraat is van origine sprake van lintbebouwing.
2. Het Keizerserf en de Rijssensestraat zijn onderdelen van een oude landweg.
3. De ruimte van de Markt en de Parallelweg komt voort uit het voormalige spoorbaantracé van Neede naar Hellendoorn. Het H. Dunantplein is geografisch het middelpunt van het centrum.
4. De Grotestraat, de Smidsweg, de Molenweg en de Constantijnstraat vormen de centrumring. De centrumring heeft een gebogen beloop.
5. In de woonbuurten heersen verschillende beelden. Aan de Groen van Prinstererstraat is sprake van een samenhangend architectuurbeeld van woonhuizen in anderhalf en twee lagen met kap. De omgeving van de Jacob van Houtestraat is bebouwd met grotere woningcomplexen.

● Ligging van de geïnventariseerde panden

Gebiedsindeling

In de kern van Nijverdal is een gebied te onderscheiden waarbinnen karakteristieke bebouwing een bepaalde mate van samenhang vertoont. Het gaat om het volgende gebied (zie kaart, geel omlijnd):

1. Hendrik Wormserstraat

In het navolgende hoofdstuk is het gebied beschreven. In tabelvorm zijn de panden aangegeven met in het kort hun kwaliteiten (hoofdvorm/bouwvolume, situering, bijdrage aan de stedenbouwkundige samenhang, dan wel de open ruimten en/of de inrichting van tuinen en erven) die bijdragen aan de karakteristieke stedenbouwkundige uitstraling. De in de tabel met een groen vlak gemarkeerde panden kunnen als karakteristiek worden bestempeld. De rood gemarkeerde panden zijn niet karakteristiek.

In het daaropvolgende hoofdstuk is een aantal individuele panden geïnventariseerd die niet of nauwelijks behoren tot een stedenbouwkundig samenhangd geheel en als zodanig een eigen kwaliteit hebben.

Hendrik Wormserstraat 2 en 2a

Hendrik Wormserstraat 4

Hendrik Wormserstraat 6-8-10

Gebied 1

Aan de Hendrik Wormserstraat staan vijf panden die met elkaar een beeldbepalende samenhang vertonen. Met hun zorgvuldig op elkaar afgestemde hoofdvormen alsmede hun materiaal- en kleurgebruik vormen ze een stedenbouwkundige eenheid. Bovendien is elk van de panden op zichzelf een goed voorbeeld van de hoogwaardige woningbouwarchitectuur uit jaren 20-30 van de 20e eeuw. De in de tabel groen gemarkeerde zijn panden zijn aan te merken als karakteristiek.

ADRES	nr	geb.	mon	typologie	hoofdvorm	raam-deurvormen	erf/tuin	sted. waarde	arch. waarde	kar	waardering
H.Wormserstr.	2-2a	2		2-1 kap	2 lagen met schilddak	horizontaal jaren 30		j	j		Goed bewaard gebleven dubbel woonhuis, jaren dertig 20e eeuw
H.Wormserstr.	4	2		woon-huis	2 lagen met schilddak	horizontaal jaren 30		j	j		Goed bewaard gebleven woonhuis jaren dertig 20e eeuw
H.Wormserstr.	6,8,10	2		woon-huizen	een laag met mansardedaken	traditioneel		j	j		karakteristiek ensemble vrijstaande woonhuizen jaren 20 van de 20e eeuw

Beltmolen

'Erve Loohuis',
tussen Smidsweg 83 en 85

Fabrieksstraat 5-7

Groen van Prinstererstraat 20

Grotestaat 43

Grotestraat 127

Grotestraat 150

Grotestraat 165

Salomonsonstraat 1 en 2

Salomonsonstraat naast 1

Schansertweg 8

Individuele panden

In het centrum van Nijverdal is, zo daar al ooit sprake van is geweest, de karakteristieke samenhang meestal verloren gegaan. Desalniettemin heeft het centrum een eigen identiteit die soms positief wordt beïnvloed door een bijzonder pand met bijbehorend erf, een parel voor en in de omgeving. Het zijn markante herkenningspunten in een straat of buurtje. In de lijst met individuele panden is bepaald of sprake is van een karakteristiek die een meerwaarde betekent voor de omgeving of op zichzelf een hoge ruimtelijke kwaliteit vertegenwoordigt.

De in groen gemarkeerde adressen hebben een karakteristieke waarde. Twee panden verdienen hier bijzondere aandacht, de voormalige pastorie aan de Grotestraat 150 en het voormalig verenigingsgebouw 'Eendracht maakt macht' van de christelijke textielarbeidersvereniging Unitas. Dit laatstgenoemde gebouw is niet alleen van stedenbouwkundige en architectonische waarde maar ook van cultuurhistorische. Dit wordt versterkt door de ligging van het gebouw in de directe nabijheid van het voormalig fabrieksgebouw van Ten Cate. De pastorie is gaaf bewaard gebleven en is voorzien van authentieke detaillering. Samen met de kerk vormt ze een fraai ensemble aan de Grotestraat.

De in rood gemarkeerde panden kunnen als niet karakteristiek worden bestempeld. De molenstomp aan de Beltmolenweg staat verscholen in een omgeving waarin hoge bebouwing overheerst. Gezien de mogelijkheden die het bestemmingsplan biedt is het ondenkbaar dat de molen ooit zijn oude functie herkrijgt.

De boerderijtjes 'Erve Loohuis' hebben op zichzelf geen architectonische waarde. Bovendien dragen ze niet bij aan de stedenbouwkundige kwaliteit van de omgeving.

Het voormalig woonhuis, tegenwoordig een bedrijfspand, naast het verenigingsgebouw aan de Salomonsonstraat heeft noch op zichzelf noch in relatie tot de omgeving een karakteristieke waarde.

ADRES	nr	geb.	mon	typologie	hoofdvorm	raam- deurvormen	erf/tuin	sted. waar de	arch. waar de	kar	waardering
Beltmolenweg		rood		molen	2 lagen, tentdak	verticaal		n	n		Molenstomp voormalige Beltmolen
Erve Loohuis', Smidsweg	tussen 83 en 85	ind		woon- huizen	zadeldaken met wolfseinden	traditioneel		n	n		Achter hoofdbebouwing verscholen sterk aangetaste boerderijtjes.
Fabriekstr.	5 en 7	1		woonhui- zen, jaren 30	2 lagen met schilddak	horizontaal jaren 30		j	j		Gaaf bewaard gebleven jaren derig woningen
Gr. Van Prinstererstr	20	ind		woon- huis	een laag met wolfskap	traditioneel		j	j		Typisch dorpsboerderijtje, gave hoofdvorm, dakbedekking betonpannen. Best bewaard gebleven in een rijtje van meer van dit type
Grotestraat	43	ind		woon- huis	een laag met wolfskap	horizontaal		n	j		Gaaf bewaard gebleven jaren woning uit de jaren 20-30
Grotestraat	127	ind		kerk	samenge- stelde kap	romaanse boogven- sters		j	j		Sobere kruiskerk (1908) met moderne halfronde aanbouw. Cultuurhistorisch en stedenbouwkundig waardevol
Grotestraat	150	ind		pastorie	twee lagen met schilddak	traditioneel jaren 20-30		j	j		Gaaf bewaard gebleven pastorie, vorm eenheid met RK kerk, architectonisch en stedenbouwkundig waardevol
Grotestraat	167	ind		café	twee lagen met schilddak	verticaal traditioneel		j	n		Markeert hoek Grotestraat-Smidsweg als 'begin' van het dorp; verstoorte gevels.
Salomonsonstr	naast 1	ind		bedrijfs pand	twee lagen met plat dak	verticaal traditioneel		n	n		Pand wordt verstoord door wit sauswerk en past niet bij naastgelegen panden
Salomonsonstr	1	ind		vereni- gings- gebouw	2 lagen met zadeldak	traditioneel		j	j		Merkant pand, ook van cultuurhistorisch belang in 1907 gesticht door de Chr. Textielarbeidersver- eniging Unitas.
Salomonsonstr	2	ind		woon- huis	een laag met samengeld e kap	traditioneel		j	n		Gave hoofdvorm, aangetaste gevels en bitumen dakbedekking
Schansertweg	8	ind		woon- huis	een laag met zadeldak	traditioneel		n	j		Goed bewaard gebleven dorpswoning

Karakteristieke panden in Nijverdal

Inventarisatie januari 2014

